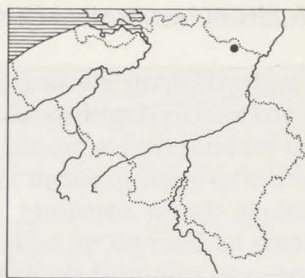

A. ENGELS & L. VAN IMPE

Het urnenveld op de Dorperheide te Kaulille (Gem. Bocholt).

Het onderzoek van het IJzertijdurnenveld op de *Dorperheide* te Kaulille (Gem. Bocholt) startte na de winter opnieuw per 1 maart 1984 en werd na toekenning van een verlenging voor het B.T.K.-project voor het noodonderzoek afgesloten op 31 oktober 1984. In de loop van deze tweede campagne hebben we getracht de 8 eerst bekende en 4 later gelokaliseerde grafheuvels en

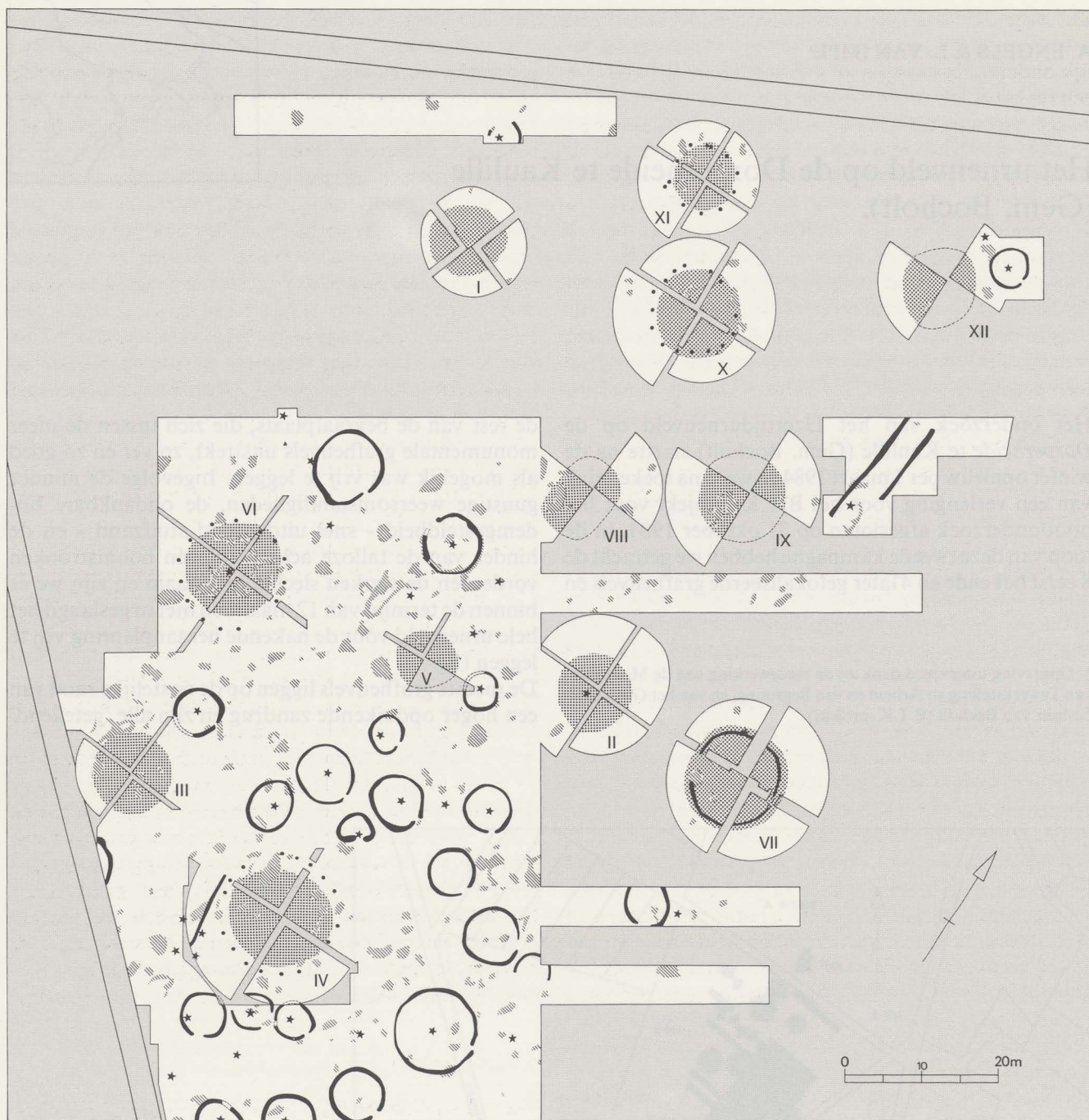
de rest van de begraafplaats, die zich tussen de meer monumentale grafheuvels uitstrekt, zo ver en zo goed als mogelijk was vrij te leggen. Ingevolge de minder gunstige weersomstandigheden, de ondankbare bodemgesteldheid - snel uitdrogend stuifzand - en de hinder van de talloze achtergebleven boomstronken vorderden de werken slechts moeizaam en zijn we er binnen de termijn van 12 maanden niet in geslaagd het hele urnenveld vòòr de nakende heraanplanting vrij te leggen (fig. 1).

De meeste grafheuvels liggen op de oostelijke rand van een hoger opduikende zandrug en zijn alle 'getekend'

* Opgraving uitgevoerd dank zij de medewerking van de Ministeries van Tewerkstelling en Arbeid en van Begroting, en van het Gemeentebestuur van Bocholt (B.T.K.-project).

1 Percelleringsplan met opgave der onderzochte zones.

2 Algemeen opgravingsplan.

met vrij grote centrale vergravingen. Elf van de heuvels hebben een eenvoudige min of meer gelijkende opbouw: het heuvellichaam bestond telkens uit een jammer genoeg sterk doorgraven ophoping van grijsbeige gevlekt zand, dat onderaan geleidelijk overging in de B2-horizont. Slechts met moeite kon onder enkele iets herkend worden wat voor een oud oppervlak kon doorgaan. 4 heuvels waren aan de voet omgeven met een krans van wijdgestelde palen; een der kransen vertoonde een abnormale wijde opening in het zuidoosten. Slechts 2 centrale bijzettingen ontsnapten aan de 'interesse' van sluikgravers: de in 1983 gevonden 'Harpstedt'-achtige urn in heuvel II en een gladwandige

urn met uitstaande rand in heuvel VI. In het totaal vergraven centrum van heuvel X recupereerden we nog een behoorlijk aantal scherven van een besmeten urn en enkele brokjes verbrand menselijk bot. In de opbouw van een der heuvels, VII, konden twee fasen vastgesteld worden. In eerste instantie gaat het om een 12 m grote ringslootheuvel met een vrij grote onderbreking van de greppel langs de westzijde. Later volgde een sekundaire bijzetting in de greppel zelf, aan de noordkant van de bestaande heuvel. Deze nieuwe bijzetting lijkt aanleiding gegeven te hebben tot een ophoging van de bestaande heuvel, waarbij ook de greppel volledig werd overdekt.

De begraafplaats die zich verder ontwikkeld heeft tussen de grotere grafheuvels in, kon slechts gedeeltelijk onderzocht worden. Onder meer aan de hand van een reeks proefsleuven werd de zone bepaald waarin de bijzettingen het talrijkst leken te zijn en werd bijgevolg vooral in die zone verder gewerkt : zoals op de plannetjes duidelijk te zien is ligt deze zone vooral ten westen en zuidwesten van de grotere grafheuvels. In vergelijking met het onderzoek van de zichtbare tumuli, die grotendeels geplunderd waren, kan het onderzoek van de zones tussen de heuvels nog een meevaller genoemd worden. In totaal konden we nog 35 bijzettingen optekenen : 17 ervan troffen we aan in het centrale deel van een ringsloot. In de meeste gevallen waren deze kringgreppels in oostelijke tot zuidelijke richting onderbroken. In enkele gevallen waren deze onderbrekingen van de kringgreppel - meestal ingangen of portalen - blijkbaar gemarkeerd door palen ; hierop wezen althans, hoewel soms weinig overtuigend, een aantal verdiepte greppeluiteinden. Binnen enkele ringsloten bleken geen graven meer voor te komen. In tegenstelling tot de grotere heuvels, waarvan de doormeter schommelde tussen 8 en 14 m, varieerde de diameter van de kringgreppels van 5 tot 11 m.

Buiten elk kringgreppelverband vonden we nog 16 graven terug. Of hier zonder meer sprake kan zijn van vlakgraven is moeilijk te zeggen, aangezien ook binnen de kringgreppels elk spoor van ophogingen onder de vorm van heuvellichamen ontbrak. Meteen stelt zich hier trouwens ook het probleem van het bestaan van bijzettingen al dan niet omgeven door kringgreppels en in beide gevallen al dan niet overbouwd door lage heuveltjes. Nog twee bijzettingen zouden in verband gebracht kunnen worden met langwerpige grafmonumenten, zgn. 'langbedden' : twee parallelle greppels in de noordelijke sektor van de onderzochte zone en een enkel greppelsegment met aanzet van een mogelijk absidale ombuiging in het zuidwestelijk gedeelte, naast heuvel IV.

Over het algemeen zijn de graven eenvoudig van structuur ; zowel urngraven als brandresten- en brandafvalgraven en beenderpakketten komen voor. Het valt wel op dat de graven die binnen kringgreppels bijgezet zijn in de meeste gevallen armer aan bijgaven

zijn dan de andere, die los van elk greppelverband voorkomen. Het aardewerk dat in de graven voorkomt is van slechte kwaliteit en behoort overwegend tot de groep der 'Harpstedt'-achtige urnen : grotere en kleine emmervormige urnen, met besmeten wand, gladde halspartij en vingertopindrukjes op de rand en soms ook op de schouderlijn. Enkele gladwandige recipiënten zijn van het *Schrägrandtype*. Opvallend is dat enkele graven toch wat sieraden bevatten, zoals kralen, konische bronzen hangertjes, bronzen armbanden waarbij er een met paletvormig uiteinde en tenslotte ook nog een ijzeren speld met gekronkeld schachthoofd met bolvormige knop. Mogelijk is deze speld verwant aan de zgn. *Schwanenhalsnadeln*, die hoewel meestal in brons gemaakt in de Vroege IJzertijd niet onbekend zijn. Een datering van de begraafplaats in de Vroege IJzertijd dringt zich bijgevolg op en wordt niet tegengesproken vanuit aanleg en vorm der grafmonumenten. Kringgreppels met openingen komen immers niet eerder voor. De enige centrale primaire graven die onder de grotere grafheuvels uit de handen van de sluikgravers bleven, leverden een besmeten urn van het *Harpstedt*-type (heuvel II) en een gladwandige *Schrägrandurn* (heuvel VI). Heuvel II had geen randstructuur, heuvel VI daarentegen was omgeven door een krans van wijdgestelde palen. Ook de aanleg van zulke paalkransen is na de Late Bronstijd niet ongebruikelijk. In de aanleg van de begraafplaats moeten de grotere grafheuvels waarschijnlijk tot de oudste behoren en de kleinere kringgreppels tot een jongere fase. Zulke evolutie is al in meerdere urnenvelden vastgesteld en wordt op de *Dorperheide* te Kaulille ook gesuggereerd door de wijze waarop een reeks kringgreppels zich rond de grotere paalkransheuvel IV heeft geschaard. Na afloop van het onderzoek werden de grotere grafheuvels opnieuw opgeworpen en hersteld zoals we ze vòòr de opgraving hadden aangetroffen. Rond de enkele paalkransheuvels werden houten palen geplant.

BIBLIOGRAFIE

ENGELS A. & VAN IMPE L., Grafveld uit de IJzertijd te Kaulille (Gem. Bocholt). In : *Conspectus MCMLXXXIII*, Archaeologia Belgica 258, Brussel, 20-24.

